סיפור מספר שמונה

הנס של הושענא־רבה

— הנס של הושענא־רבה — כך כינו אצלנו את אסון הרכבת, שאירע בדיוק בהושענא־רבה לאחר חתימת הדין.[1] והמעשה קרה, תאר לעצמך, ממש אצלנו בהֵייסין. כלומר, לא בהייסין עצמה אלא כמה תחנות לפני הייסין. סוֹבּוֹליבקָה נקראת התחנה...

בזו הלשון החל סוחר הייסינאי, וכפי הנראה אדם מהוגן, לגולל לפני ברחבות את מעשה האסון שאירע אצלם ברכבת של המסילה הצרה, שמכנים אותה שָם בשם ה"הולך־בטל" (תיארתי אותה כבר קודם לכן, בסיפור הקודם). ומשום שהסוחר ההייסינאי סיפר לי את המעשה ממש תוך כדי נסיעה ב"הולך־בטל", שיש לו פנאי, ואנו היינו בקרון בסך־הכול שני נוסעים יחידים, פרם הוא את כפתור מעילו, השתטח לו כמו בכרם אביו, הִפְנִין את מְלותיו וחיטב אותן אחת־אחת, ובשעת מעשה ליטף את כרסו, חייך לו ונהנה הנאה מרובה מסיפורו שלו.

— הרי אתה נוסע, ברוך השם, זה כבר השבוע השני ב"הולך־בטל" שלנו. משמע שאתה כבר מכיר את הטבע שלו. יש לו טבע כזה, שכשהוא מגיע לתחנה ונעצר בה, הוא שוכח להיפרד ממנה. כלומר, למַעשה, לפי ה"רוספיסאניה"[2] אסור לו להתעכב בה יותר מן הכתוב. למשל, בתחנת זאטקֶבִיץ עליו לעמוד, לפי החישוב, בדיוק שעה וחמישים ושמונה דקות, ובתחנת סובוליבקה, שעליה אני מספר לך,

1. לפי האמונה הרווחת, נחתם ביום הושענא־רבה (היום האחרון של חול־המועד סוכות) גזר הדין שנקבע ביום הכיפורים לכל אדם ולכל יצור, ונקבע סופית אם יחיה או ימות במשך השנה הבאה.

2. "רוספיסאניה" (רוסית) — לוח הזמנים של הנסיעות.

אסור לו להתעכב אף ... זד יותר משעה ושלושים ושתיים דקות.
אלא שתבואה עליו ... כמספר הדקות שהוא עומד לו גם
בזאטקביץ וגם בסובי ... ה יותר משעתיים, ולפעמים גם יותר
משלוש שעות. זה תלו ... ן שנמשכות אצלו ה"מאנֵיבְרוֹת".[3] ומה
שמכונה בשם "מאניבר· ... צל ה"הולך־בטל" שלנו — את זאת אני
לא צריך לספר לך. מתי ... ת הקטר, וכל ה"בריגדה", הקונדוקטור,
המכונאי והמסיק, מתי ... להם כאיש אחד עם ראש התחנה, עם
השוטר ועם הטלגראפי: ... שתות בירה — בקבוק אחרי בקבוק.

ומה, למשל, עושי ... שעת ה"מאניברות" הציבור, כלומר,
הנוסעים? הרי כבר ראי ... עושים: משתעממים, כמעט יוצאים מן
הדעת. האחד — מפד ... ני מסתתר לו באיזו פינה וחוטף תנומה
קלה; שלישי מטייל לו, ... שלובות מאחור, על גבי ה"פלאצפורמה"[4]
ומזמר לו בחשאי איזה ... ר

ודווקא בעת ה"מאני ... בסובוליבקה צריך היה המעשה לקרות.
פעם אחת, בהושענא־ר ... בבוקר, עומד לו איזה אדם בשילוב ידיים
ליד הקטר הבלתי מחו ... וקא לא נוסע אלא סתם כך יהודי, תאר
לעצמך שהיה זה דווק, ... גל־בית סובוליבקאי, יהודי סקרן; עומד
ומביט. מה עושה כאן. ... ל, בעל־בית סובוליבקאי? שום דבר. היום
הושענא־רבה. בעל־ה ... סובוליבקאי התפלל כפי שצריך, חבט
הושענות, הלך הביתה ... בלב הרגשת חצי־חג חצי־חול. על הדין
שלו כבר חתמו שם נ ... ובבית אין שום מלאכה שצריך לעשות
אותה — הרי זה ערנ ... — לקח לו את המקל ויצא לשעה קלה
לתחנת הרכבת "וֶסטרֶצ ... ם פּוֹיֶזד".[5]

"וֶסטרֶצ'אִין דֶם פּוֹ ... ותה צריך לדעת, הוא מנהג מקובל בכל
מקום בסביבה שלנו. ... יע זמנו של ה"פּוֹיֶזד", רגליך מוליכות
אותך מעצמן אל תחנר ... בת. אולי תראה שם מישהו. מה תראה?
את מי תראה? יהוז ... פליקאי? יהודיה מאוֹבּוֹדִיבְקָה? כומר
גולובוניבסקאי? מציא ... ודיות! אבל לא כלום, הולכים. ואגב,
באותו זמן עדיין היתד ... בת בבחינת חידוש, אך זה עתה הסיעו

3. תמרונים.

4. הכוונה לפלאטפורמה — ו ... ח.

5. וֶסטרֶצ'אִין דֶם פּוֹיֶזד (רוסי ... לקבל את פני הרכבת.

געשיכטע נומער אכט

דער נס פון הושענא־רבה

„— דער נס פון הושענא־רבה — אזוי האָט מען א נאָמען געגעבּן בּיי אונז די בּאַהן־קאַטאַסטראָפע, וואָס האָט זיך געטראָפען פּונקט אום הושענא־רבה נ אָ כ ׳ ן ק וו י ט ע ל. און געטראָפען האָט זיך די געשיכטע, לאָז זיך אייך דאכטען, טאַקי בּיי אונז אין הייסין. דאָס הייסט, נישט אין הייסין גופא, נאָר א פּאָר סטאַנציעס פאַר הייסין. סאָבּאָליווקע הייסט די סטאַנציע"...

מיט אזא לשון האָט מיר א הייסינער סוחר, ווייזט אויס, א לייטישער מענטש, גענומען בּרייטליך צו דערצעהלען, וואָס פאַר א קאַטאַסטראָפע עס האָט זיך געטראָפען בּיי זיי מיט דער שמאָלער בּאַהן, וואָס מע רופט זי דאָרטען „ד ע ר ל ע ד י ג נ ע ה ע ר" (איך האָבּ אייך איהם בּאַשריבּען שוין פריהער, אין דעם ארייני פאָהר). און מחמת דער הייסינער סוחר האָט מיר דערצעהלט די דאָזיגע געשיכטע טאַקי פאָהרענדיג מיט׳ן „לעדיגנגעהער", וואָס האָט צייט, און געוועזן זענען מיר מיט איהם אין וואַגאָן סך־הכּל צוויי פּאַסאַזשירען, האָט ער זיך צעשפּילעט, צעלעגט, ווי בּיי׳ם טאַטען אין וויינגאָרטען, און גערעדט פּערעלדיג, געטאָקטע ווערטער, גע־גלעט זיך בּעת־מעשׂה דאָס בּייכעל, צוגעשמייכעלט און שטאַרק הנאה געהאַט פון זיין אייגענער געשיכטע.

„— איהר פאָהרט דאָך שוין מיט אונזער לעדיגנגעהער, בּרוך השם, די אנדערע ו אָך. ווייסט איהר דאָך מן הסתּם די טבע זיינע? ער האָט אייך ... ע, אז ער קומט אויף א סטאַנציע און שטעלט זיך אוועק, פ ... ז ער דעם זיי־געזונט. דאָס הייסט, אייגענטליך, לויט „ראָספּ ... ", טאָר ער נישט שטעהן מעהר וויפיעל ס׳איז איהם אָנגעצייכ ... למשל, אויף דער סטאַנציע זאַטקעווין איז אויסגערעכענט, ... ער דאַרף שטעהן פּונקט א שעה מיט אכט און פופציג מינוט, ... ער אויף דער סטאַנציע סאָבּאָליווקע, וואָס איך דערצעהל אייך, — דאָרט טאָר ער מעהר א רגע נישט שטעהן ווי איין שעה מיט צוויי און דרייסיג מינוט. נאָר די מכּות זאָל זיך איהם זעצען, וואָס ער שטעהט סאַי אין זאַטקעווין, סאַי אין סאָבּאָליווקע מעהר ווי צוויי, און אמאָל — מעהר ווי דריי שעה. עס ווענדט זיך אָן דעם, וויפיעל צייט עס נעמען בּיי איהם צו די „מאַניעווערס". און וואָס בּיי אונזער „לעדיגנגעהער" ווערט אָנגערופען „מאַניעווערס" — דאַרף איך דאָך אייך נישט דערצעהלען. מע שפּאַנט־אויס דעם לאָקאָמאָטיוו, און די „בּרינאַדע", דער קאָנדוקטאָר מיט׳ן מאַשיניסט מיט׳ן קאָטשעגאַר, זעצען זיך אוועק אינאיינעם מיט׳ן נאַטשאַלניק סטאַנציע, מיט׳ן זשאַנדארם און מיט׳ן טעלעגראַפיסט טרינקען בּיער, א פלעשעל נאָך א פלעשעל.

„וואָס טהוט, למשל, דער עולם, די פּאַסאַזשירען הייסט עס, בּעת „מאַניעווערס"? איהר האָט דאָך שוין געזעהען, וואָס מע טהט: מע נודעט זיך, מע ווערט שיער ניט משוגע. ווער עס געהניצט, ווער עס פאַרשלאָגט זיך אין א ווינקעל און חאַפּט א דרימעל, און ווער עס שפּאַציערט זיך ארום אויף דער „פלאַצפאָרמע", די הענט פאַרלעגט, און זינגט זיך שטילערהייט א ל עדעל.

„דאַרף זיך טרעפען א מעשׂה אין סאָבּאָליווקע בּעת „מאַניעווערס". שטעהט זיך אזוי איינמאָל הושענא־רבה אין דער פריה בּיי׳ם אָפּגעשפּאַנ... לאָקאָמאָטיוו, די הענט פאַרלעגט, איינער א מענטש, דוקא נישט ... פּאַסאַזשיר, נאָר אזוי א איד, לאָז זיך אייך דאכטען, טאַקי א סאָבּאָ... ער בּעל־הבּית, א ציקאַווע איד, און קוקט. וואָס

טהוט דאָ, למשל, א סאָבּאָליווקער בּעל־הבּית? גאָרנישט. הושענא־רבּה האָט זיך א סאָבּאָליווקער בּעל־הבּית גאַנץ פיין אָפּגעדאַווענט, אָפּגעשלאָגען הושענות, אוועק אהיים און אָפּגעגעסען. אויפ׳ן הארצען איז האַלבּ יום־טוב׳דיג, האַלבּ וואָכעדיג. דאָס קוויטעל האָט מען איהם דאָרטען סאַי ווי סאַי אונטערגעשריבּען, און קיין אַרבּייט אין דער היים איז נישטאָ, ערב יום־טוב, האָט ער גענומען דאָס שטעקעל און איז זיך ארויסגעגאַנגען א בּיסעל אויפ׳ן וואָקזאַל „ווסטרעטשאַיען דעם פּאָיעזד".

„ווסטרעטשאַיען דעם פּאָיעזד", דאַרפט איהר וויסען, איז בּיי אונז א מנהג אומעטום אין אונזער געגענט. קומט די צייט פון „פּאָיעזד", טראָגט דאָס אייך אוועק אויפ׳ן וואָקזאַל, טאָמער וועט מען עמיצען זעהען. וואָס זעהען? וועמען זעהען? א טעפּליקער אידען? איין אָבּאָדיווקער אידינע? א גאָלאָוואָניעווסקער גלח? אידישע גליקען! נאָר גאָרנישט, מע געהט. און אגבּ איז נאָך אין יענער צייט די בּאַהן געוועזן א נייעס, מע האָט אונז נאָר־וואָס געהאַט

אצלנו את ה״הולך־בטל״, ועוד היה מה לראות ומה לשמוע. יהיה המעשה איך שיהיה, כך או כך, בעת התרת הקטר בהושענא־רבה בבוקר, לאחר חתימת הדין, כפי שאני מספר לך, עמד לידו — חציו חג וחציו חול — בעל־בית סובוליבקאי עם מקל בידו והסתכל.

ובכן, מה יש? נדמה לי, שאם עומד לו בעל־בית סובוליבקאי ומסתכל על קטר שהותר — זה לא עסקו של אף אחד. שיעמוד לו לבריאות. אבל לא. צריך, כנראה, לקרות כך, שבין הנוסעים האחרים יימצא כומר — תאר לעצמך באמת כומר גולובוניֶבסקאי, כלומר מגולובוניֶבסק, עיירה לא רחוקה מהֵייסין. כיוון שאין מה לעשות, מטייל לו הכומר על אותה ״פלאצפורמה״, גם הוא ידיו שלובות לו, וגם הוא נעצר ליד הקטר הבלתי מחובר. פונה הכומר אל היהודי: ״שמע נא, יודקו! איזה דבר מיוחד ראית כאן?״ עונה לו היהודי בכעס: ״מה פתאום יודקו? שמי לא יודקו. שמי בֶּרְקו!״ אומר לו הכומר: ״שיהיה ברקו. על מה אתה, למשל, מסתכל כאן ברקו?״ עונה לו היהודי ואינו מסיר את עיניו מן הקטר: ״אני עומד ומסתכל על פלאי אלוהינו; איך בגלל דבר של שטות, בגלל סיבוב אחד שמסובבים בורג אחד הנה, בורג אחד שמה — מתחילה מכונה ענקית כזאת לזוז!״ פונה אליו שוב הכומר: ״מאין אתה יודע, שכשמסובבים בורג אחד הנה, בורג אחד שמה, מתחילה המכונה לזוז?״ עונה לו היהודי: ״אילמלא הייתי יודע, לשם מה היה לי לדבר?״ עונה לו הכומר: ״לאכול קוגל אתה יודע. זה מה שאתה יודע!״ הדבר חרה ליהודי (יהוּדי סובוליבקה יש להם אמביציות) והוא פונה אל הכומר: ״נו אבאלה, אולי אתה מוכן לעלות איתי לרגע על הקטר, כדי שאסביר לך את ההיגיון שבדבר, מדוע הקטר הולך ומדוע הוא עומד?״ כאן כבר נכוָוה הכומר כוויה רצינית: מה פירוש? היהודון הזה יסביר לו את ההיגיון שבדבר, מדוע הקטר הולך ומדוע הוא עומד?!... והוא נוטל לו אומץ ועונה ליהודי: ״טַפֵּס, הֶרשקו, על הקטר!״ עונה לו היהודי פעם נוספת: ״שמי לא הרשקו, שמי ברקו.״ משיב לו הכומר: ״שיהיה ברקו. טַפֵּס, ברקו!״ אומר לו היהודי: ״מה פירוש ׳טַפֵּס׳? למה שאני אטפס? טפס אתה, אבאלה, קודם!״ עונה לו הכומר במרירות: ״הרי אתה מלמד אותי, לא אני אותך. משמע, אתה חייב לטפס קודם.״ בקיצור, מלה רודפת מלה — לבסוף, תאר לעצמך שהשניים טיפסו ועלו על הקטר, והיהודי הסובוליבקאי החל

ללמד את הכומר ״הי... זכונה״, הבריז לאט־לאט ברז אחד לכאן
וברז אחר לשם, ולפ... ...ד שניים הספיקו אפילו לומר מלה, ראו,
לחרדתם, שהקטר זז ... ו — קדימה!

עכשיו, נדמה לי, ד... טוב ביותר לעזוב את היהודי עם הכומר
על גבי הקטר המשוחר... ...יעו להם לבריאות, ואנחנו נתעסק בינתיים
באיש עצמו: מי היה ... ...ודי סובוליבקאי, שמצא בקרבו את הכוח
לסכן את עצמו ולטפס ... ...מר על גבי קטר בלתי־מחובר?

בֶּרל עוֹשֶׂה־הַחוֹמֶץ — ...ה, תאר לעצמך, שמו של אותו יהודי
סובוליבקאי, שעליו א... ...פר לך. מדוע מכנים אותו בשם עושה־
חומץ? מפני שהוא מה... בעשיית חומץ, החומץ הטוב ביותר בכל
הסביבה שלנו. המלאכ... ...את, בעצם, באה לו בירושה מאביו. אבל
הוא המציא — כך א... ...רל עצמו — מין מכונה, המפיקה את
התמצית הטובה ביותר ... היה לו פנאי, הוא אומר, יכול היה לספק
חומץ לשלוש גוּבֶּרניוֹת. ...א מה? זה לא נחוץ לו, הוא אומר. הוא
איננו אץ להעשיר. הנו... ...ם כזה הוא עושה־החומץ שלנו. לא למד
בשום מקום — ובקי... ...' מלאכה עדינה שאתה רוצה וידען בכל

ד:רכגעפיהרט דעם „לעדיגגעהער״, און ס׳איז נאָך געווען וואָס צו זעהען און וואָס צו הערען. נאָר ווי אַזוי די מעשׂה איז דאָרט געווען, צי אַזוי, צי אַזוי, — ביי׳ם אָפּשפּאַנען דעם לאָקאָמאָטיוו איז זיך הושענא־רבה אין דער פריה, נאָכ׳ן קוויטעל, ווי איך דערצעהל אייך, געשטאַנען האַלב יום־טוב׳דיג, האַלב וואָכעדיג, אַ סאָבאָליווקער בעל־הבית מיט אַ שטעקעל און געקוקט.

„אם כן, איז וואָס? דאַכט זיך מיר, אַז אַ סאָבאָליווקער בעל־הבית שטעהט און קוקט אויף איין אָפּגעשפּאַנטען לאָקאָמאָטיוו — וועמענ׳ס עסק איז דאָס? זאָל ער זיך שטעהן געזונטערהייט. ניין. באַדאַרף זיך טרעפען מסתמא אַזוי, אַז צווישען די איבעריגע פּאַסאַזשירען געפינט זיך אַ גלח, לאָז זיך אייך דאַכטען, טאַקי אַ גאָלאָוואָניעווסקער גלח, פון גאָלאָוואָניעווסק, הייסט עס, אַ שטעדטעל נישט ווייט פון הייסין. נישטאָ וואָס צו טהון, שפּאַציערט זיך דער גלח אויך אויף דער זעלבער „פּלאַצפאָרמע״, אויך פאַרלעגט די הענט, און שטעלט זיך אָפּ אויך ביי׳ם אָפּגעשפּאַנטען לאָקאָמאָטיוו. רופט

זיך אָן דער גלח צום אידען: „הער נאָר, יודקאָ! וואָס האָסט דו דאָ דערזעהען?״ ענטפערט איהם דער איד בייזליך: „וואָס עפּיס יודקאָ? איך הייס נישט יודקאָ, איך הייס בערקאָ״. מאַכט צו איהם דער גלח: „לאָז זיין בערקאָ. וואָס קוקסט דו דאָ, אַשטייגער, בערקאָ?״ ענטפערט איהם דער איד און לאָזט נישט אַראָפּ קיין אויג פונ׳ם לאָקאָמאָטיוו: „איך שטעה און באַטראַכט גאָט׳ס וואונדער, ווי אַזוי איבער אַ נאַרישקייט, איבער איין דרעה, וואָס מע טהוט אַ דרעה איין שרייפעל אהער, דאָס אנדערע שרייפעל אהין — הויבט אָן געהן אַזאַ גוואַלדיגע מאַשין!״ מאַכט צו איהם ווידער דער גלח: „פון וואַנען ווייסט דו, אַז מע טהוט אַ דרעה איין שרייפעל אהער און דאָס אנדערע אהין, הויבט אָן געהן די מאַשין?״ ענטפערט איהם דער איד: „איך זאָל נישט וויסען, וואָס זשע וואָלט איך געזאָגט?״ מאַכט צו איהם דער גלח: „קוגעל ווייסט דו, ווי אַזוי מען עסט, אָט וואָס דו ווייסט!״ פאַרדריסט דאָס שוין דעם אידען (סאָבאָליווקער אידען האָבען אין זיך אמביציע), און ער רופט זיך אָן צום גלח: „אנו, פּאָטערעל, אפשר וואָלסט דו זיך מטריח זיין אויף אַ ווייל׳ע מיט מיר אויפ׳ן לאָקאָמאָטיוו, וואָלט איך דיר געבען צו פאַרשטעהן דעם שׂכל, פאַר וואָס אַ לאָקאָמאָטיוו געהט און פאַר וואָס ער שטעהט?״ דאָ האָט שוין דעם גלח דערלאַנגט אַ בראָט נישט אויף קאַטאָוועס: וואָס הייסט? אָט דאָס אידעל וועט א י ה ם געבען צו פאַרשטעהן דעם שׂכל, פאַר וואָס אַ לאָקאָמאָטיוו געהט און פאַר וואָס ער שטעהט?!... און ער מאַכט צו איהם מיט האַרץ: „קריך, הערשקאָ, אויפ׳ן לאָקאָמאָטיוו!״ זאָגט צו איהם דער איד ווידער אַ מאָל: „איך הייס נישט הערשקאָ, איך הייס בערקאָ״. מאַכט צו איהם דער גלח: „לאָז זיין בערקאָ. קריך, בערקאָ!״ מאַכט צו איהם דער איד: „וואָס הייסט עפּיס קריך? פאַר וואָס זאָל איך קריכען? קריך דו, פּאָטערעל, פריהער!״ מאַכט צו איהם דער גלח מיט גאַל: „דו לערנסט דאָך מיך, נישט איך דיך, דאַרפסט דו פריהער קריכען״. בקיצור, אַ וואָרט פאַר אַ וואָרט — מען איז, לאָז זיך

אייך דאַכטען, אַרויפגעקראָכען ביידע אויפ׳ן לאָקאָמאָטיוו, און דער סאָבאָליווקער איד האָט זיך גענומען לערנען מיט׳ן גלח „הלכות מאַשינע״, געגעבען פּאַוואָלינקע אַ דרעה איין קראַן אהער, דעם אנדערען אהין, און איידער זיי האָבען געקאָנט אַרויסלאָזען אַ וואָרט פונ׳ם מויל, האָבען זיי מיט שרעק דערזעהען, אַז דער לאָקאָמאָטיוו האָט געריהרט פונ׳ם אָרט און — פּאַשאָל!

„אצינד איז, דאַכט מיר, די בעסטע צייט איבערלאָזען דעם אידען מיט׳ן גלח אויפ׳ן אָפּגעשפּאַנטען לאָקאָמאָטיוו, לאָזען זיי זיך פאָהרען געזונטערהייט, און מיר וועלען זיך דערווייל פאַרנעמען מיט דעם נפש: ווער איז דאָס געווען אָט דער סאָבאָליווקער איד, וואָס האָט געהאַט אין זיך אַזאַ שטאַרקייט און האָט זיך איינגעשטעלט אַרויפצוקריכען מיט אַ גלח אויף איין אָפּגעשפּאַנטען לאָקאָמאָטיוו?

„בערעל עסיגמאַכער — אַזוי, לאָז זיך אייך דאַכטען, הייסט דער סאָבאָליווקער איד, וואָס איך דערצעהל אייך. פאַר וואָס רופט מען איהם עסיגמאַכער? ווייל ער פאַרנעמט זיך דערמיט, וואָס ער מאַכט עסיג, דעם בעסטען עסיג אין אונזער ווינקעל. די מלאָכה האָט ער, אייגענטליך, בירושה פון זיין טאַטען. נאָר ער האָט צו־געקלערט — אַזוי זאָגט בערעל אַליין — אַזאַ מין מאַשינע, וואָס גיט־אַרויס דעם בעסטען עסענץ. ער זאָל האָבען צייט, זאָגט ער, וואָלט ער געקאָנט באַשטאַטען מיט עסיג דריי גובערניעס. נאָר וואָס דען? עס טהוט זיך איהם נישט נויטיג, זאָגט ער, ער איז נישט קיין אָן להעשיר. אָט אַזאַ מין מענטש איז אונזער עסיג־מאַכער. אין ערגיץ נישט געלערנט זיך — און קען וואָס פאַר איין

מיני מכונות. מאין זה ...? צריך להבין, הוא אומר, שעשיית חומץ קשורה בהפקת יין שרף ... ...קת יין שרף קשורה בבית חרושת, ובבית חרושת, הוא אומר, הו... ...וי כמעט אותו מִיכּוּן שיש ברכבת; בית חרושת, הוא אומר, צו... ...נם הרכבת צוֹפֶרֶת — ובכן, מה ההבדל? העיקר — כך אומר ו... ...עצמו ובשעת מעשה הוא מראה בתנועות ידיים — העיקר הוא ... ...כוח, הנוצר בשעה שמסיקים. כשמסיקים, הוא אומר, מתחמם הד... ...מים מתחילים לרתוח, והם דוחפים, הוא אומר, את הבוכנה, וה... ...גלגלים מסתובבים, הוא אומר, לאיזה צד שאתה רוצה. אתה רוצה, הוא אומ..., ללכת ימינה — סובב את הווסֶת לימין. אתה רוצה שמאלה — סובב את הווסת לשמאל. כל זה, הוא אומר, פשוט כל כך, שפשו... ...ר מזה כבר לא יכול להיות!... עכשיו, שעשיתי לך היכרות כ... ...הי עם היהודי הסובוליבקאי, כבר תורצו לך, אני מניח, הרבה קושי..., ו... ...נחנו יכולים לחזור אל האסון.

האם אני צריך עוז ... ...לך, איזו בהלה ואיזו מהומה נגרמו בקרב הנוסעים בתחנה של סו... ...בקה, בשעה שראו את הקטר הנפרד נוסע

6. פְלָכים (רוסית).

לו לבדו, ואיש אינו יודע באיזה כוח הוא נוסע? אני מניח, שאת זה כבר תבין מעצמך. וקל וחומר המהומה שירדה על ה״בריגדה״. תאר לעצמך, שבתחילה אפילו ניסתה ה״בריגדה״ לרדוף אחר הקטר, רצתה לתפוס אותו מאחור. אבל עד מהרה נוכחו, שזוהי טרחת שווא. דווקא בפעם הזאת, כמו להכעיס, נתן הקטר ריצה, עף כמו משוגע. מיום שה״הולך־בטל״ התחיל ללכת במקומותינו עוד לא קרה, שהקטר ירוץ מהר כל כך. נאלצה ה״בריגדה״, מסכנה, לחזור בידיים ריקות. יחד עם השוטר והממונה על התחנה רשמו פרוטוקול, ואחר כך הבריקו מברקים לאורך כל הקו: **״קטר יצא לדרך לבדו. תנקטו אמצעים. הודיעו במברק״.**

את הפאניקה שהמברקים האלה עוררו לאורך כל הקו — קל לתאר. ראשית, לא הבינו את תוכנו. מה פירושו של ״קטר יצא לדרך לבדו״? איך הולך לו קטר לבדו? ושנית, מהי המשמעות של המלים ״תנקטו אמצעים״? אילו אמצעים אפשר לנקוט חוץ ממשלוח מברקים? והחלו לעוף מברקים לאורך כל הקו. הטלגראף עבד כמו שד משחת. כל התחנות שוחחו זו עם זו והידיעה המבהילה התפשטה, תאר לעצמך, בכל הערים והעיירות סביב־סביב, ונהיו, מה אומר לך, חושך ואפלה! אצלנו בהייסין, למשל, כבר סיפרו אפילו כמה בני־אדם נהרגו. אוי, נגזר על בני־אדם, מסכנים, מוות מחריד כל כך! ומתי? בדיוק בהושענא־רבה אחרי חתימת הדין! נראה שהדבר כבר נגזר ונכתב למעלה...

כך שוחחו אצלנו בהייסין ובכל המקומות הסמוכים להייסין, וכלל אין לתאר את היסורים ואת עוגמת הנפש שנגרמו לכולנו. אבל מה יש להשוות את אלה עם היסורים ועוגמת הנפש של הנוסעים, שנשארו, מסכנים, בסוֹבּוֹלִיבְקָה, בתחנה, כצאן בלי רועה, באמצע הנסיעה ובלי קטר! היתכן? מה יעשו?! היום הושענא־רבה, ערב חג, לאן יֵלכו? יֵשבו בסוכות כאן בעיירה? חג סוכות מופר!... והנוסעים הצטופפו כולם בפינה אחת והחלו לדון במצבם ובמצבו של ה״בורח״ (כך כינו את הקטר שנמלט). מי יודע מה יכול לקרות לשלימזל כזה? דבר של מה־בכך — מכונה כזאת טסה לאורך המסילה לבדה? הרי זה בבחינת בל־ייִמנע, שה״בורח״ ייתקל אי־שם באמצע הדרך ב״הולך־בטל״ הבא ממולו מזאטקביץ בכיוון סובוליבקה. מה יהיה גורל הנוסעים המסכנים ההם, חלילה? — וכוח הדמיון כבר צייר לנגד

אײדעלע מלאכה איהר װילט, און האָט א ידיעה אין אַלערלײ מאַשינעס. פון װאַנען קומט דאָס צו איהם? דאַרף מען פאַר־שטעהן על־פּי שׂכל, אז עסיג מאַכען האָט א שײכות, זאָגט ער, מיט טרייבען בראָנפען, און טרייבען בראָנפען קעהר זיך אָן מיט לשון „זאַװאָד״, און א זאַװאָד, זאָגט ער, האָט דאָך אין זיך כמעט די אײגענע מאַשינעריע, װאָס א באַהן; א זאַװאָד, זאָגט ער, פײפט

און א באַהן פײפט — װאָס איז די נפקא־מינה? דער עיקר — אזוי זאָגט בערעל אַלײן און מאַכט בעת־מעשׂה מיט די הענט — דער עיקר איז נאָר דער כּח, װאָס נעמט זיך פונ׳ם הײצען, זאָגט ער. פונ׳ם הײצען, װאָס מע הײצט, װאַרעמט זיך אָן דער קעסעל, זאָגט ער, און דאָס װאַסער הױבט אָן קאָכען, שטופּט דאָס, זאָגט ער, דעם באַל און עס דרעהען זיך די רעדער, זאָגט ער, אויף װאָס פאַר א זייט איהר װילט: װילט איהר, זאָגט ער, ס׳זאָל געהן רעכטס — טהוט א דרעה דעם רעגוליאַטאָר רעכטס, װילט איהר לינקס — דרעהט, זאָגט ער, דעם רעגוליאַטאָר לינקס. ס׳איז, זאָגט ער, אזוי פשוט, װאָס פּשוט׳ער קאָן שוין גאָרנישט זיין!... אצינד, אז איך האָב אײך א ביסעל באַקאַנט געמאַכט מיט דעם סאָבאָליװקער אידען, איז אײך שוין פאַרענטפערט, מײן איך, א סך קשיות, און מיר קאָנען זיך אומקעהרען צו דער קאַטאַסטראָפע.

„דאַרף איך אײך נאָך דערצעהלען, װאָס פאַר א פּחד און װאָס פאַר א טומעל ס׳איז געװאָרען צװישען די פּאַסאַזשירען אין סאָבאָליװקע אויף דער סטאַנציע, אז מע האָט דערזעהען דעם אָפּגע־שפּאַנטען לאָקאָמאָטיװ געהן אײנעם אַלײן, מע װײסט נישט מיט װאָס פאַר א כּח? איך מײן, אז דאָס דאַרפט איהר שוין אַלײן פאַרשטעהן. הײנט די מהומה, װאָס איז געקומען אויף דער „ברי־גאַדע״? תּחילת האָט זיך אפילו די „ברינאַדע״, לאָז זיך אײך דאַכטען, געלאָזט לױפען נאָכ׳ן לאָקאָמאָטיװ, געװאָלט, אפּנים, איהם חאַפּען פון הינטען. מע האָט אָבער גיך אַרױסגעזעהען, אז די מיה איז אומזיסט. עפּיס טאַקי נאָר װי אויף צו להכעיס, האָט זיך דער לאָקאָמאָטיװ איצטיגס מאָל געלאָזט לױפען און איז געפלױגען משוגענערװײז. זינט דער „לעדיגגעהער״ האָט אָנגעהױבען צו געהן אין אונזערע מקומות, האָט זיך נאָך קײנמאָל נישט געטראָפען, אז דער לאָקאָמאָטיװ זאָל אזוי גיך לױפען. האָט זיך די „ברינאַדע״ נעבאַך געמוזט אומקעהרען צוריק מיט לעדיגע הענט אין אײנאײנעם מיט׳ן זשאַנדאַרם און מיט׳ן נאַטשאַלניק האָט מען געמאַכט א פּראָ־טאָקאָל און נאָכדעם האָט מען געשיקט דעפּעשען איבער דער

גאַנצער ליניע: „אװעק א לאָקאָמאָטיװ אײ־נער אַלײן. נעמט מיטלען. טעלעגראַ־פירט״.

„װאָס פאַר א פּאַניקע די דאָזיגע דעפּעש האָט אַרױסגערופען אויף דער גאַנצער ליניע — איז גרינג זיך פאָרצושטעלען. ערשטענס, האָט מען ניט פאַרשטאַנען די דעפּעש. װאָס איז דער פּשט: „אװעק א לאָקאָמאָטיװ אײנער אַלײן״? װי געהט דאָס אַלײן א לאָקאָמאָטיװ? און, צװײטענס, װאָס באַדײטען די װערטער: „נעמט מיטלען״? װאָס פאַר מיטלען קאָן מען נעמען, א חוץ דעפּעשען? און עס האָבען אָנגעהױבען פליהען דעפּעשען איבער דער גאַנצער ליניע. דער טעלעגראַף האָט געאַרבײט מיט רוחות. אַלע סטאַנציעס האָבען זיך איבערגערעדט צװישען זיך, און די שרעקליכע ידיעה האָט זיך גיך פאַרשפּרײט, לאָז זיך אײך דאַכטען, אין אַלע שטעדט און שטעדטלעך אַרום און אַרום, און ס׳איז גע־װאָרען, װאָס זאָל איך אײך זאָגען, חושך ואפלה! בײ אונז אין הײסין, למשל, האָט מען שוין אפילו דערצעהלט, װיפיעל נפשות עס זענען גע׳הרג׳עט געװאָרען. נעבאַך באַשערט מענטשען אזא שרעקליכער טױדט! און װען? פונקט הושענא־רבה נאָכ׳ן קװיטעל! **אפּנים**, ס׳איז שוין אזוי געװען אָנגעצײכענט פון אויבען...

„אזוי האָט מען געשמועסט בײ אונז אין הײסין און אין אַלע ערטער אַרום הײסין, און ס׳איז גאָר נישט צו באַשרײבען די יסורים מיט׳ן עגמת־נפש, װאָס מיר אַלע זענען דערפון אױסגעשטאַנען. נאָר װי קומט עס צו די יסורים מיט׳ן עגמת־נפש פון די פּאַסאַ־זשירען נעבאַך, װאָס זענען געבליבען אין סאָבאָליװקע אויף דער סטאַנציע כּצאן בלי רועה, אין מיטען דער נסיעה אָהן א לאָקאָ־מאָטיװ! סטײטש, װאָס װעלען זײ טהון? ס׳איז הושענא־רבה, ערב יום־טוב, װאוהין געהט מען? סײדען סוכּות האַלטען דאָ אין שטעדטעל? א פאַרשטעהרטער סוכּות!... און די פּאַסאַזשירען האָבען זיך צונױפגעשלאָגען אַלע אין אײן װינקעלע און האָבען גענומען איבעררעדען װעגען זײער אײגענער לאַגע און װעגען דער

העיניים התנגשות, אסון [illegible] יד עם כל הפרטים והדקדוקים של אסון־רכבת. הם ראו בעל [illegible] כל הזוועה: קרונות הפוכים, גלגלים שנעקרו, ראשי אנשים, [illegible] שבורות, זרועות שנתלשו, מזוודות רמוסות מותזות דם!... לר[illegible] — מברק! הגיע מברק מזאטקביץ. מה כתוב במברק? במברק [illegible] "בזה הרגע חלף על פני זאטקביץ במהירות מחרידה קטר [illegible] זני נוסעים. האחד נראה יהודי, השני כומר. שניהם עשו סימ[illegible] ידיים. לא מבינים מה. הקטר בדרך להייסין".

הנה רק עכשיו התהוו[illegible] תונה של ממש: מה פירושו של זה? יהודי וכומר על גבי הקט[illegible] הבו[illegible]ח? לאן הם בורחים? ולשם מה? ומי יכול להיות היהודי?... מ[illegible]לישם, מן האחד לשני — נודע שהיהודי הוא סובוליבקאי. מי? את[illegible] כירים אותו? איזו שאלה! ברל עושה־החומץ מסובוליבקה! מ[illegible] ודעים שזה הוא? יודעים! יהודים סובוליבקאים נשבעים, ש[illegible]מם ראו אותו מרחוק עומד עם כומר ליד הקטר המופרד ומראד לו[illegible]שהו בסימני ידיים... מה קורה כאן? איזה עסק יש לו, ליהודי [illegible]ה־חומץ, לעמוד עם כומר ליד קטר מופרד ולעשות סימנים ב[illegible]?! דיברו והרעישו כל כך הרבה עד שהידיעה הגיעה, תאר [illegible]מך, אל העיירה עצמה, כלומר לסובוליבקה; ואף כי העיי[illegible]ננה רחוקה כל כך מן התחנה, הרי עד שהידיעה עברה מפה לפה [illegible] סובוליבקה היא קיבלה בכל רגע צורה אחרת. כל אחד הוסיף מי[illegible] עד שהדברים הגיעו אל ברל הביתה קיבל המעשה עם הכומר [illegible]וף משונה כל כך, שאשתו של ברל התעלפה אולי עשר פעמי[illegible] ו מוכרחים להזעיק את הרופא... תאר לעצמך, שזרם של יהודי[illegible] מ[illegible]בוליבקה נשפך אל התחנה — כמו כוכבים בשמיים; וקמה צ[illegible]קו[illegible] כזאת, עד שראש התחנה היה מוכרח לתת לשוטר "ראספוראז'[illegible]"[7] שעליו לטהר את התחנה מיהודים סובוליבקאים... ואם כך, מ[illegible] גם לנו לעשות שם? מוטב אולי שנלך להעיף מבט ביהודי ולד[illegible], בכומר שעל גבי ה"בורח", כלומר, הקטר שנמלט, ונראה מה ק[illegible] להם?

אלא שקל לומר — [illegible] מבט ולראות מה קורה על הקטר שנמלט! מי יכול לדעת [illegible] הו[illegible]רחש שם? עלינו להאמין לעדותו של

7. ראספוראז'ניה (רוסית) — פרי[illegible].

עושה־החומץ הסובוליבקאי. הוא מספר על הנסיעה שלו חידושים כאלה, שאפילו נאמר שרק מחציתם אמת, גם בה די. ועד כמה שאני מכיר את עושה־החומץ הסובוליבקאי הזה, אין הוא, נדמה לי, אדם האוהב להפליג בגוזמאות.

מתחילת הנסיעה של הקטר — כך מספר ברל עושה־החומץ — אין הוא זוכר כמעט דבר מן הדברים שאירעו לו. לא כל כך בגלל הבהלה כמו משום שהוא לא יכול היה להבין, הוא אומר, מדוע אין הקטר רוצה להישמע למה שהוא מצווה עליו. לפי ההיגיון, הוא אומר, חייב היה הקטר להיעצר מיד עם הסיבוב השני של הווסת. אבל הקטר החל דווקא לדהור יותר מהר מאשר קודם לכן, ממש כאילו עשרת אלפי שדים היו דוחפים אותו מאחור. הוא טס במהירות כזאת,

לאנגע פונ'ם „בורח" (אזוי האָבען זיי א נאָמען געגעבען דעם אנטלאָפענעם לאָקאָמאָטיוו). מי יודע, וואָס מיט א שלים־מזל קאָן זיך טרעפען? א וערטעלע אויסצורעדען — עס פליהט איבער דער ליניע אזא מאשינע איינע אליין? עס איז דאָך לא ימלט, אז דער „בורח" זאָל זיך נישט באַגעגענען ערגיץ אין מיטען וועג מיט'ן „לעדינגגעהער", וואָס געהט איהם אַקעגען פון הייסין איבער זאטקעוויץ קיין סאָבאָליווקע. וואָס וועט זיין מיט יענע פאסאזשירען נעבאך? — און דער כח־הדמיון האָט זיי שוין געמאָהלט א צוזאמענשטויס, א מורא'דיגע קאטאסטראָפע מיט אלע פישטשעווקעס פון א באהן־קאטאסטראָפע. זיי האָבען געזעהען פאַר זיך באשיינפערליך דאָס גאנצע אומגליק: איבערגעקעהרטע וואגאָנעס, צעפאלענע רעדער, מענטשישע קעפ, צעבראָכענע פיס, אָפּגעריסענע הענט און צעטראָטענע טשעמאָדאנעס, מיט בלוט באשפריצט!... פלוצים — א דעפעש! אָנגעקומען א דעפעש פון זאטקעוויץ. וואָס שטעהט אין דעפעש? אין דעפעש שטעהט: „די רגע דורכגעפלויגען מיט א שרעקליכער גיכקייט פארביי זאטקעוויץ א לאָקאָמאָטיוו מיט צוויי פאסאזשירען. איינער זעהט־אויס א איד, דער צווייטער א גלח. ביידע האָבען געמאכט מיט די הענט — מע ווייסט נישט וואָס. דער לאָקאָמאָטיוו איז אוועק קיין הייסין".

„אָט דאָ איז ערשט געוואָרען א חתונה: וואָס הייסט דאָס? א איד מיט א גלח אויפ'ן אנטלאָפענעם לאָקאָמאָטיוו? וואוהין זענען זיי דאָס אנטלאָפען? און צוליעב וואָס? און ווער קאָן זיין דער איד?... אהין־אהער, איינער פונ'ם אנדערען — מע האָט זיך דערוואוסט, אז דער איד איז טאקי א סאָבאָליווקער איד. ווער? איהר קענט איהם? א שאלה א ביסעל! בערעל עסיגמאכער פון סאָבאָליווקע! פון וואנען ווייסט מען דאָס, אז ס'איז ער? מע ווייסט! סאָבאָליווקער אידען שווערען, אז זיי האָבען פון דער

ווייטען אליין געזעהען איהם שטעהן מיט א גלח ביי'ם אָפּגעשפּאנטען לאָקאָמאָטיוו און מאכען מיט די הענט... וואָס טהוט זיך דאָ? וואָס האָט א איד איין עסיגמאכער צו שטעהן מיט א גלח ביי'ם אָפּגעשפּאנטען לאָקאָמאָטיוו און מאכען מיט די הענט?!... מע האָט אזוי לאנג גערעדט און געפילדערט, ביז די מעשה איז דערגאנגען, לאָז זיך אייך דאכטען, אין שטעדטעל אריין, אין סאָבאָליווקע הייסט עס, און חאָטש דאָס שטעדטעל איז נישט אזוי שטארק ווייט פון סטאנציע, נאָר ביז די מעשה איז אָנגעקומען פון איינעם צום אנדערען קיין סאָבאָליווקע, האָט זי באקומען אלע מינוט איין אנדער געשטאלט, איטליכער באזונדער האָט צוגעלעגט זיינס, און ביז ס'איז דערגאנגען צו בערלען אהיים, האָט די מעשה מיט'ן גלח באקומען אזא ווילדען פנים, אז בערל'ס ווייב איז נעבאך געפאלען חלשות אפשר צעהן מאָל, מע האָט געמוזט ברענגען דעם דאָקטאָר... און עס האָט זיך א שאָט געטהאָן אויף דער סטאנציע אידען פון סאָבאָליווקע, לאָז זיך אייך דאכטען, אזוי ווי שטערען אין הימעל, און ס'איז געוואָרען אזא גוואלד, אז דער נאטשאלניק סטאנציע האָט געמוזט געבען דעם זשאנדארם א „ראספאָראזשעניע", ער זאָל אָפּרייניגען די סטאנציע פון סאָבאָליווקער אידען... און וויבאלד אזוי, וואָס זשע האָבען מיר דאָ צו טהון? אפשר וואָלטען מיר בעסער געהן א קוק טהון, וואָס טהוט זיך מיט אונזער אידען און מיט'ן גלח, להבדיל, אויפ'ן „בורח", איך מיין, אויפ'ן אנטלאָפענעם לאָקאָמאָטיוו?

„עס איז אָבער נאָר גרינג צו זאָגען — א קוק טהון, וואָס טהוט זיך אויפ'ן אנטלאָפענעם לאָקאָמאָטיוו! ווער קאָן דאָס וויסען, וואָס דאָרט האָט זיך אָפּגעטהאָן? מיר מוזען גלויבען דעם סאָבאָליווקער עסיגמאכער אויף נאמנות. ער דערצעהלט זיך אָן פון דער נסיעה אזעלכע חידושים, וואָס ווען אפילו, לאָמיר זאָגען, אז ס'איז נאָר האלב אמת, איז דאָס אייך גאנץ גענוג. און אויף וויפיעל איך קען אָט דעם עסיגמאכער פון סאָבאָליווקע, איז ער, דאכט מיר, נישט אזא מענטש, וואָס זאָל ליעב האָבען מגזם זיין.

„די ערשטע צייט, אז דער לאָקאָמאָטיוו איז אוועק, — אזוי דערצעהלט בערעל עסיגמאכער, — געדענקט ער כמעט גאָרנישט, וואָס מיט איהם האָט זיך געטהאָן. נישט אזוי מחמת דערשרעק, ווי איבער דעם, וואָס ער האָט נישט געקאָנט פארשטעהן, זאָגט ער, פאַר וואָס דער לאָקאָמאָטיוו וויל איהם נישט פאָלגען. על־פי שכל, זאָגט ער, האָט דער לאָקאָמאָטיוו ביי'ם צווייטען דרעה פונ'ם רעגולאטאָר באלד באדארפט בלייבען שטעהן. צום סוף האָט ער גאָר אָנגעהויבען געהן נאָך גיכער, ווי פריהער. עפּיס נאָר ווי צעהנטויזענט רוחות וואָלטען איהם אונטערגעשטופּט פון הינטען. ער

אומר ברל, עד שעמודי הטלגראף התנוצצו לנגד עיניו כמו זבובים וראשו הסתחרר ורגליו כאילו כשלו... קצת לאחר מכן, כשהוא חזר, הוא אומר, להכרתו, הוא נזכר, שלקטר יש בלם, מעצור, שבו אפשר לבלום אותו כשרוצים. יש — מסביר ברל עושה־החומץ בתנועות ידיים — בלם־יד ויש בלם־אוויר, כזה מין גלגל, שכאשר מסובבים אותו כמו שצריך הוא נותן לחיצה על ה״כובע״, כלומר, על המנוף, והגלגלים חדלים מעצמם להסתובב. הוא אינו זוכר, אומר הוא, כיצד יכול דבר כזה לפרוח לו מן הראש? הוא תופס את הגלגל ורוצה לתת לו, הוא אומר, סיבוב לצד ימין — לא עוצרים, אתה חושב, את היד שלו: ״סְטוֹפּ״!? מי זה? תאר לעצמך, שזהו הכומר, לבן כמו קיר, בקושי מוציא מלה מן הפה. ״מה אתה רוצה לעשות?״ שואל אותו הכומר, כולו רועד. ״שום דבר. אני רוצה, אומר ברל, לבלום את המכונה״... שאלוהים ישמור עליך, אומר לו הכומר, אם עוד פעם תיגע במכונה! מפני שאם לא תעשה מה שאני אומר, אני תופס אותך בצווארון וזורק אותך מן הקטר כך, שאתה תשכח אצלי, שפעם קראו לך מושקו!״... ״לא מוֹשקוֹ, שמי בֶּרְקוֹ!״ — אומר לו ברל ומנסה להסביר לו את תפקיד הגלגל, שקוראים לו בלם. אבל הוא אינו מניח לו לדבר — כומר בעל אופי קשה!״ מספיק כבר לסובב, טוען הכומר. גם כך כבר סובבת וסובבת מספיק, שיסובבו לך את הראש והידיים, איש מקולל! הלוואי שהיית שובר את המפרקת לפני שהתחלת להתעסק בחיים שלי!״... אומר לו ברל: ״אולי אתה חושב, אבאלה, שהחיים שלי יקרים לי פחות משהחיים שלך יקרים לך?״

״החיים שלך? — אומ[illegible] הכומר במרירות — איזה ערך יש לחיי כלב?״... הדבר חורה לד[illegible] הוא אומר, כבר לגמרי לא בצחוק, והוא חולק לכומר מנה, הוא [illegible], שאותה לא ישכח. ״ראשית, אומר לו ברל, רחמנות גם על כ[illegible] לפי הדין שלנו, הוא אומר, אסור לנגוע לרעה אפילו בכלב. צע[illegible] ע[illegible]י חיים. שנית, ברל מציג לכומר קושיה: במה, למשל, גרועים ד[illegible] שלי בעיני הקדוש ברוך הוא מחייו של מישהו אחר? האם אי[illegible]נו אותו יחוס? האם אין אנו כולנו בניו של אדם הראשון? והא[illegible] אין אנו הולכים כולנו למקום אחד, למקום רימה ותולעה?... עד [illegible] השנית. ועוד דבר אומר לו ברל: הנה, תראה, אבאלה, את הה[illegible] ביני לבינך. אני עושה מה שאני יכול כדי לעצור את הקטר — [illegible]מי, שאני דואג לשנינו; ואתה, הוא אומר, כל כך מבולבל עד שא[illegible] מסוגל להשליך אותי מן הקטר, כלומר — להרוג אדם״!... ועוד [illegible]ה דברים נאים הוא הרביץ בו, כלומר בכומר, הטיף לו מימר[illegible]סר וסיפר לו משלים כאלה, עד שהכומר, הוא אומר, כמעט חט[illegible]ץ. ובעוד הם מדברים כך, הם ראו, אומר ברל, לנגד עיניהם או[illegible]ת זאטקביץ עם הממונה על התחנה ועם השוטר. החלו שניהם, [illegible] להבדיל הכומר, לעשות סימנים בידיים, אבל איש, כנראה, לא [illegible] למה הם התכוונו, והם נאלצו, הוא אומר, להמשיך בדרכם, כלו[illegible]סוע להֵייסין. בהמשך הדרך, הוא אומר, נעשה כבר הכומר הו[illegible] ותר רך. אבל עדיין לא הניח לו לנגוע במכונות. הוא רק אמו[illegible] לומר הכומר: ״האם תענה לי, לייבקו, על מה שאשאל אותך?״ [illegible]ר לו ברל: ״שמי לא לייבקו, שמי ברקו.״ אמר לו הכומר: ״שי[illegible] ברקו. תגיד לי, ברקו, האם היית מוכן, למשל, לתת קפיצה [illegible] תי מן קטר אל האדמה?״... שואל אותו ברקו: ״לשם מה? כ[illegible] ש[illegible]נינו ניהרג בוודאי?״ אומר לו הכומר: ״ממילא שנינו ניהרג ב[illegible].״ שואל אותו ברל: ״ממה אתה לומד את זה? אין לך שום ראיה [illegible]ם אלוהים רוצה — אוי־אוי־אוי, מה שהוא יכול לעשות!״... שוא[illegible] הכומר: ״דהיינו?״ עונה לו ברל: ״אני אגיד לך, אבאלה! אצלנו ה[illegible] היום, הוא אומר, הוא יום שקוראים לו הושענא־רבה. ביום ה[illegible], הוא אומר, חותמים בשמיים את דינו של כל אדם ושל כל יצור בעו[illegible] — לחיים או למוות; ואם למוות — באיזו מיתה ימות. ובכן, מ[illegible]שך, הוא אומר, אם כתב אותי אלוהים למיתה, הרי הדבר אבי[illegible]אז מה איכפת לי אם איהרג מקפיצה או

איז געלאָפן, זאָגט בערל, מיט אַזאַ גיכקייט, אַז די שטעקנס פונ׳ם טעלעגראַף האָבן איהם, ווי פליגן, געשעמער־רט אין די אויגן, און עס האָט זיך איהם פאַרדרעהט דער קאָפּ און די פיס האָבן זיך איהם ווי אונטערגעהאַקט... שפּעטער אַ ביסל, אַז ער איז, זאָגט ער, געקומען צוריק צו זיין פאַרשטאַנד, האָט ער זיך דער־מאַנט, אַז אַ לאָקאָמאָטיוו האָט אַ טאָרמאָז, אַ פאַרהאַלטער, אויף צו פאַרהאַלטן איהם ווען מע וויל. פאַרהאַן — גיט בערל עסיג־מאַכער צו פאַרשטעהן מיט די הענט — אַ האַנט־טאָרמאָז און פאַרהאַן אַ לופט־טאָרמאָז, אַזאַ מין רעדל, וואָס אַז מע טהוט דאָס אַ רעכטען דרעה, טהוט דאָס אַ קוועטש דעם הייבל, דעם ריטשאַג הייסט דאָס, און די רעדער הערען־אויף צו דרעהען זיך פון זיך אַליין. ער געדענקט גאָר נישט, זאָגט ער, ווי אַזוי אַזאַ זאַך האָט געקאָנט ארויספליהען איהם פונ׳ם קאָפּ? און ער טהוט זיך אַ לאָז צום רעדל און וויל עס געבען, זאָגט ער, אַ דרעה אין דער רעכטער זייט, — אַז מע האַפּט איהם נייַט אָן פאַר אַ האַנט: „סטאָפּ!״ — ווער איז? לאָז זיך אייך דאַכטען, דער גלח, טוידט ווי די וואַנט, קוים וואָס ער רעדט. „וואָס ווילסט דו טהון?״ — פרעגט איהם דער גלח מיט ציטערנייש. „גאָרנישט. איך וויל, זאָגט איהם בערל, אָפּשטעלען די מאַשינע״... „זאָל דיך גאָט היטען, זאָגט צו איהם דער גלח, זאָלסט זיך מיר מעהר נישט צוריהרען צו דער מאַשינע! ווארום פאָלגסט דו מיך נישט, נעם איך דיך פאַר׳ן

קאָלנער און טהו דיך אַ וואָרף־אַראָפּ פון לאָקאָמאָטיוו אַזוי, אַז דו וועסט ביי מיר פאַרגעסען, אַז דו האָסט אַמאָל געהייסען מאָשקאָ!״... „נישט מאָשקאָ, איך הייס בערקאָ״ — זאָגט צו איהם בערל און וויל איהם געבען צו פאַרשטעהן דעם שׂכל פונ׳ם רעדל, וואָס מע רופט דאָס טאָרמאָז. לאָזט ער זיך נישט רעדען — אַ ביטערער גלח! „גענוג שוין צו דרעהען, טענה׳ט דער גלח, האָסט שוין אַזוי אויך גענוג געדרעהט און אָנגעדרעהט, פאַרדרעהען זאָל עס דיך, דו פאַרשאָלטענער מענטש! בעסער וואָלסט דו זיך געבראָכען האַלז־און־נאַקען, איידער דו האָסט זיך גענומען אויף מיין לעבען!״... רופט זיך אָן צו איהם בערל: „מיינסט אפשר, פאָטערל, אַז מיין לעבען איז ביי מיר נישט אַזוי טהייער, ווי ביי דיר דיין לעבען?״ „דיין לעבען? — מאַכט צו איהם דער גלח מיט גאַל. — וואָס פאַר אַ ווערטה האָט אַ הינטיש לעבען?״... פאַרדריסט דאָס שוין בערלען נישט אויף קאַטאָוועס און ער גיט אָוועק, זאָגט ער, דעם גלח אַ פאָרציע, אַז ער וועט דאָס האָבען צו געדענקען. „ערשטענס, זאָגט איהם בערל, איז אויף אַ הונט אויך אַ רחמנות. נאָך אונזער דין טאָר מען אפילו, זאָגט ער, אַ הונט אויך נישט אָנריהרען: ס׳איז אַ צער־בעלי־חיים. והשנית, פרעגט איהם בערל אַ קשיא: מיט וואָס איז מיין לעבען, למשל, ערגער ביי׳ם רבונו־של־עולם פון איין אַנדערענ׳ס לעבען? קומען מיר דען נישט ארויס, זאָגט ער, אַלע פון איין יחוס, פון אָדם־הראשונ׳ען? און געהען מיר דען נישט אַלע אין איין אָרט, אין דער ערד אריין?... איז נומער צוויי. און נאָך אַ זאַך, זאָגט צו איהם בערל: נאַ זעה, פאָטערל, דעם חילוק, זאָגט ער, פון מיר ביז דיר. איך טהו וואָס איך קאָן, דער לאָקאָמאָטיוו זאָל זיך אָפּשטעלען — הייסט דאָס, אַז איך זאָרג פאַר אונז ביידען; און דו, זאָגט ער, ביזט אַזוי אויפגעטראָגען, אַז דו ביזט קאַפּאַבעל מיך נעמען און אַראָפּוואַרפען פונ׳ם לאָקאָמאָטיוו, דאָס הייסט — הרג׳ענען אַ מענטשען!״... און נאָך אַ סך אַזעלכע שענע ווערטער האָט ער אין איהם אריינגעזעצט, אינ׳ם גלח הייסט עס, געזאָגט מוסר און דערצעהלט אַזעלכע משלים, זאָגט ער, אַז דער

גלח האָט שיער דעם שלאַק באַקומען. און אָט אַזוי רעדענדיג, האָבען זיי דערזעהן, זאָגט ער, פאַר זיך די סטאַנציע זאַטקעוויץ מיט׳ן נאַטשאַלניק סטאַנציע, מיט׳ן זשאַנדאַרם. האָבען זיי ביידע גע־נומען, ער און דער גלח, להבדיל, מאַכען צו זיי מיט די הענט, נאָר קיינער האָט זיי, אפּנים, נישט פאַרשטאַנען, וואָס זיי מיינען, און זיי האָבען נעבאַך געמוזט, זאָגט ער, פאָהרען ווייטער, קיין הייסין הייסט עס. פאָהרענדיג ווייטער, איז שוין דער גלח, זאָגט ער, געוואָרען אַ סך ווייכער. נאָר צוריהרען זיך צו די מאַשינעס האָט ער איהם נישט געלאָזט. ער האָט איהם נאָר אַ זאָג געטהאָן, דער גלח הייסט עס: „זאָג מיר, לייבקאָ, וואָס איך וועל דיך פרעגען?״ זאָגט איהם בערל: „איך הייס נישט לייבקאָ, איך הייס בערקאָ״. זאָגט איהם דער גלח: „לאָז זיין בערקאָ. זאָג מיר נאָר, בערקאָ, וואָלסט, למשל, אַ בעלן געוועזן געבען אַ שפּרונג־אַראָפּ מיט מיר אינאיינעם פונ׳ם לאָקאָמאָטיוו אויף דער ערד?״... פרעגט איהם בערל: „בכדי וואָס? מיר זאָלען חלילה דער׳הרג׳עט ווערען אויף טוידט?״ מאַכט צו איהם דער גלח: „סאַי־ווי־סאַי וועלען מיר גע׳הרג׳עט ווערען אויף טוידט״. רופט זיך אָפּ צו איהם בערל:

מקטר או מחזיז־ורעם? וסתם כך, ממשיך ברל ואומר לו, כשאני הולך בדרך ישרה, אינני יכול להחליק ולמות, אם רק ירצה בכך הבורא? אלא מה? אם נחתם היום הדין שלי בשמיים, שדווקא אשאר בחיים, למה לי לקפוץ?"

מה אומר לך? — כך ממשיך ברל עושה־החומץ מסובוליבקה ונשבע בשבועות כאלו, שעל פיהֶן, נדמה לי, היית מאמין אפילו למשומד — הוא איננו זוכר איך קרה הדבר, אבל כשהם התקרבו, הוא אומר, להייסין, וכבר ראו מרחוק את הארובות של בית החרושת ההיסיינאי, החל הקטר בבת אחת, הוא אומר, להאט ולהאט במרוצתו, ואחר כך — ממש בנחת, מעט־מעט, ואחר כך הוא נמלך בדעתו, כלומר הקטר, ונעצר לגמרי. מה קרה? נראה שנפסקה בו ההסקה, וקטר שנפסקת בו ההסקה, אומר ברל עושה־החומץ, חדלים בו המים מרתיחתם והגלגלים מפסיקים להסתובב — וסוף. בדיוק, הוא אומר, כמו, להבדיל, בן־אדם, שלא נותנים לו שום מזון... מובן שמיד הוא אמר לכומר שם, על המקום: "נו, אבאלה? מה אמרתי לך? אם ריבונו של עולם, הוא אומר, לא היה כותב היום, שם למעלה, שאני צריך עוד להוסיף לחיות בעולם, מי יודע כמה זמן עוד היתה ההסקה נמשכת ולאן כבר היינו מגיעים?" כך אומר לו ברל, וההוא, הוא אומר, עומד לו, משפיל את עיניו ושותק. מה, מסכן, יכול היה לענות לו?... רק אחר כך, הוא אומר, כשהם נפרדו, עומד הכומר, הוא אומר, מגיש לו יד ואומר לו: "פרושצ'אי,[א] אִיצְקוֹ." אומר לו ברל: "שמי לא איצקו, שמי ברקו"... עונה לו הכומר: "שיהיה ברקו. אתה שומע, ברקו? בכלל לא ידעתי, שאתה כזה"...

ויותר לא שמע ממנו אף מלה אחת, משום שהכומר הפשיל, הוא אומר, את שולי הגלימה והחל לצעוד במרץ בחזרה, הביתה, כנראה, לגולובוניֶבסק. והוא, כלומר ברל, הלך ישר אל תוך העיר, אלינו, להֵייסין. ואצלנו, תאר לך, הוא כבר עשה את החג, בירך "הגומל", סיפר אולי אלף פעמים את הפרשה מן ההתחלה ועד הסוף, ובכל פעם עם המצאות חדשות, עם ניסים חדשים... כל אחד ואחד משך אליו את עושה־החומץ הסובוליבקאי, רצה לארח אותו לכבוד החג ואגב כך

א. פרושצ'אי (רוסית, אוקראינית) — הֱיֵה שלום.

לשמוע מפיו שלו עצמו את סיפור הנס של הושענא־רבה — ואצלנו היתה אז, תאר לעצמך, שמחת תורה! שמחת־תורה, שכמוה לא היתה וכמוה לא תהיה!...

סוף סיפור מספר שמונה

תרגם בן מירון

„פון וואנען איז געדרונגען? ס'איז גאר קיין ראיה נישט. אז נאט וויל — אוי־אוי־אוי, וואס ער קאן טהון!"... מאכט צו איהם דער גלח: „דהיינו?" רופט זיך אן צו איהם בערל: „איך וועל דיר זאגען, זאגט ער, פאטערל! ביי אונז אידען איז היינט, זאגט ער, א טאג, וואס ער הייסט הושענה־רבה. אין דעם דאזיגען טאג, זאגט ער, ווערט אין הימעל אנגע'חתמ'עט יעדען מענטשען און יעדען באשעפעניש אויף דער וועלט, צי ער זאל לעבען, צי ער זאל שטארבען; און אויב שטארבען — איז מיט וואס פאר א טוידט זאל ער שטארבען. איז ממה־נפשך, זאגט ער: האט מיר נאט אנגעצייכענט, איך זאל שטארבען, איז דאך א פארפאלענע זאך; וואס איז מיר די נפקא־מינה, צי איך וועל גע'הרג'עט ווערען פון א שפרונג, צי פון א לאקאמאטיוו, צי פון א דונער? און גלאט אזוי, זאגט איהם ווייטער בערל, געהענדיג אויפ'ן גלייכען וועג, קאן איך

מיך נישט אויסגליטשען און שטארבען, אז דער אויבערשטער וויל גע־נאר? אלא וואס דען? עס איז מיר היינט אנגע'חתמ'עט געווארען פון אויבען, אז איך זאל בלייבען לעבען, היינט למאי זאל איך שפרינגען?"

„און וואס זאל איך אייך זאגען? — אזוי דערצעהלט ווייטער בערל עסיגמאכער פון סאבאליווקע און שווערט מיט אזעלכע שבועות, אז מע מעג גלויבען, דאכט מיר, א משומד — ער געדענקט נישט, ווי אזוי דאס האט זיך געטראפען, נאר אז זיי זענען געקומען, זאגט ער, הינטער הייסין און ארויסגעזעהן שוין פון דער ווייטען דעם קוימען פונ'ם הייסינער זאוואד, האט עפים מיט א מאל דער לאקאמאטיוו, זאגט ער, אנגעהויבען געהן שטילער און שטילער, נאכדעם — גאר פאוואלינקע, קוים־קוים, און נאכדעם האט ער זיך מיישב געווען, דער לאקאמאטיוו הייסט עס, און האט זיך גאר אנידערגעשטעלט. וואס איז די מעשה? ס'איז איהם, אפנים, אויסגעגאנגען הייצונג, און א לאקאמאטיוו, זאגט בערל עסיג־מאכער, אז עס געהט איהם אוים הייצונג, הערט־אויף דאס וואסער צו קאכען און די רעדער הערען־אויף צו דרעהען זיך — און א סוף. פונקט, זאגט ער, ווי, להבדיל, א מענטש, אז מע זאל איהם, למשל, נישט געבען קיין עסען... אודאי האט ער דעם גלח געזאגט טאקי דארט אויפ'ן ארט: „נו, פאטערל? וואס האב איך דיר געזאגט, זאגט ער, ווען דער רבונו־של־עולם זאל מיר נישט געווען אנ־צייכענען היינט פון אויבען, אז איך דארף נאך לעבען אויף דער וועלט, ווער ווייסט אויף וויפיעל צייט עס וואלט נאך געווען הייצונג און וואו מיר וואלטען שוין איצטער אנגעשפארט?" אזוי מאכט צו איהם בערל, און דער, זאגט ער, שטעהט, די אויגען אראפ־געלאזט אראפ, און שווייגט. וואס האט ער איהם נעבאך געקאנט ענטפערען?... ערשט שפעטער, זאגט ער, ביי'ם געזעגענען זיך, געהט דער גלח, זאגט ער, און ציהט איהם אויס א האנט און מאכט צו איהם: „פראשטשאי, איצקא". זאגט איהם בערל: „איך הייס נישט איצקא, איך הייס בערקא"... מאכט צו איהם דער גלח:

„לאז זיין בערקא. הערסט דו, בערקא? איך האב גאר נישט געוואוסט, זאגט ער, אז דו ביזט אזא..." און מעהר האט ער נישט געהערט פון איהם קייןווארט, ווארום דער גלח האט פארקאטשעט, זאגט ער, די פאלעס פון דער ריאסע און האט גענומען שטעלען פים צוריק, צו זיך אהיים, אפנים, קיין גאלאוואניעווסק. און ער, בערל הייסט עס, האט זיך געלאזט גלייך אין שטאדט אריין, צו אונז קיין הייסין. און ביי אונז האט ער שוין, לאז זיך אייך דאכטען, גע־האלטען יום־טוב, געבענטשט גומל, דערצעהלט אפשר טויזענט מאל די מעשה פון אנהויב ביז'ן סוף, אלע מאל מיט נייע המצאות און מיט נייע נסים... איטליכער באזונדער האט געשלעפט דעם סאבא־ליווקער עסיגמאכער צו זיך, געוואלט איהם האבען פאר איין אורח אויף יום־טוב, און אגב הערען פון איהם אליין דעם נסיפון הושענא־רבה — און מיר האבען דאס געהאט, לאז זיך אייך דאכטען, א שמחת־תורה! שוין געווען, ווי זאגט איהר, איין מאל א שמחת־תורה!"...

ענדע נעשיכטע נומער אכט.